

Govor Visokog predstavnika Paddyja Ashdowna: “Deset godina nakon Dayton: Izgledi za suradnju i budućnost BiH”

u organizaciji Slovenije kao predsjedateljice OESS-a

Osnovni ustavni test: Hoće li uspjeti?

Dame i gospodo,

U ovoj prostoriji vidim mnoga poznata lica – neka od tih lica su mi postala posebno poznata u proteklim tjednima kako su se naši putevi križali u različitim gradovima, ustvari na različitim kontinentima, tijekom izvanredne serije konferencija o budućnosti Bosne i Hercegovine.

Spomenuo sam ovo jer to predstavlja više od društvenoga interesa – jer govorimo o novim mogućnostima za Bosnu i Hercegovinu, zemlju koja je u posljednjih nekoliko mjeseci napravila značajnu prekretnicu.

Prva stvar je bila postizanje političkog sporazuma o koracima koje je potrebno poduzeti kako bi bila stvorena demokratski kontrolirana, moderna i učinkovita policijska služba.

To je otvorilo put otpočinjanju pregovora oko Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju s Europskom unijom – službena pozivnica vanjskih ministara zemalja članica Europske unije, kao što vam je poznato, je upućena prije samo tjedan dana, a sami razgovori su svečano otpočeli prošli petak ovdje u Sarajevu u nazočnosti povjerenika EU za proširenje, Olli Rehma.

I ova serija događaja, od takvog značaja za *budućnost* BiH, se

dešavala na ili oko desete obljetnice događaja koji predstavlja jedan od najznačajnijih događaja u njezinoj novijoj povijesti – potpisivanje Daytonskog mirovnog sporazuma.

Konferencije kojima smo nazočili nisu bile organizirane samo u znak obilježavanja obljetnice. Povod za njih je bio prelazak u *sljedeću* fazu procesa razvitka. Konferencije su se bavile značajnijim strateškim pitanjima, pitanjima koja se moraju pravilno shvatiti ako Bosna i Hercegovina želi uspješnu nadgradnju na temelje koji su, sa značajnim teškoćama, postavljeni tijekom posljednjih deset godina.

U tom smislu posebno sam zadovoljan da je upravo OESS, koji je imao istaknutu i izuzetno konstruktivnu ulogu u pružanju potpore ključnim stubovima institucionalnog razvitka i oporavka Bosne i Hercegovine, organizirao ovu konferenciju. OESS kao organizacija sa sobom donosi bogatstvo stručnosti i iskustva, što se uvijek odražavalo u ličnoj i profesionalnoj posvećenosti mojih kolega Douga Davidsona i Boba Beecrofta.

Nakon otpočinjanja pregovora oko Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sada Bosna i Hercegovina iz faze provedbe mira odlučno pristupa maratonskom zadatku uspostave dobrog načina upravljanja i uvođenja europskih standarda u svoj politički i ekonomski život.

To je nešto što međunarodna zajednica ne može učiniti umjesto Bosne i Hercegovine.

Naš zadatak je bio da pomognemo u stvaranju održivih institucija i da ih postavimo u koherentan zakonodavni i praktični okvir, ali sada građani Bosne i Hercegovine trebaju učiniti da ove institucije rade te da prošire i ojačaju njihov okvir.

Kako budemo prelazili u novu fazu Bosna i Hercegovina sama mora preuzeti punu odgovornost za proces reformi.

Vlasti Bosne i Hercegovine su te koje moraju donijeti relevantne odluke u vezi s europskim integracijama i to moraju učiniti vlastitim snagama.

Međutim, želim jasno staviti do znanja da to ne znači da međunarodna zajednica ili Vijeće za provedbu mira trebaju početi smanjivati svoj angažman u Bosni i Hercegovini. BiH još uvijek treba zajedničku potporu, uključujući i potporu zemalja koje nisu članice Europske unije, a koje su joj pomogle da krene putem oporavka u posljednjih 10 godina. BiH još uvijek treba EUFOR.

Situacija u Bosni i Hercegovini je jedinstvena i po mom mišljenju zahtijeva jedinstven odgovor Europske unije i međunarodne zajednice u cjelini. Moramo izraditi pristup koji u obzir uzima činjenicu da je Bosna i Hercegovina danas djelomično angažirana na stabilizaciji mira, a djelomično na pristupanju Europskoj uniji. Stoga zemlje koje su članice Vijeća za provedbu mira moraju ostati i dalje uključene, a međunarodne organizacije, posebno NATO, UN i OESS, moraju nastaviti biti potpuno aktivne tijekom tranzicije ove zemlje.

Naše aktivnosti su u proteklim godinama bile usmjerene ka stvaranju institucija koje će služiti građanima i omogućiti integraciju u euroatlantske strukture.

Svaka nova institucija, svaki novi prijedlog reforme treba biti podvrgnut jednom veoma bazičnom testu u obliku dovoljno izravnog pitanja.

Hoće li to uspjeti?

Ako institucija neće djelovati nema nikakve svrhe nametnuti je narodu Bosne i Hercegovine. Učiniti tako nešto bilo bi bezobzirno ili drsko ili oboje.

Imajući na umu ovaj test napravimo pregled svega onoga što je učinjeno u proteklim godinama.

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je prošireno, a pozicija predsjedatelja ojačana.

Kao što vam je poznato često sam govorio o «lakoj državnoj strukturi koja upravlja visokodecentraliziranom državom», nekom strukturom koja je možda uporediva s Belgijom ili Švicarskom. U tom smislu, proširenje i jačanje Vijeća ministara je bilo korisno. Ne bismo aktivnosti vodili na način na koji jesmo da smo u principu željeli poduprijeti centraliziranu vladu. Naprotiv, daytonski model osigurava značajno decentralizirani model vlasti i taj model s delegiranjem ovlasti se čini kao nešto što mnogi u BiH žele, model koji im pruža optimalan balans odgovarajuće koordinacije, usmjeravanja i međunarodnog prisustva iz centra s odgovarajućim opsegom samouprave na periferiji.

Mi smo ojačali Vijeće ministara s jasnim ciljem da pojačamo učinkovitost i funkcionalnost vladajućih struktura. Ovaj proces je isto tako bio sukladan zahtjevima euro-atlantskih integracija.

Bosni i Hercegovini, kao i svakoj drugoj zemlji, *treba* ministarstvo obrane, ministarstvo pravde i ministarstvo sigurnosti.

Ova ministarstva rade na ključnim zadacima koji se jedino mogu provesti učinkovito na državnoj razini.

Logika uspostave ovih ministarstava se ne može ignorirati. Njihovo uspostavljanje se temelji na zdravom razumu.

Isti zdrav razum, rekao bih, odnosi se i na uspostavu ministarstava poljoprivrede i zdravlja BiH.

Dakle, vodeće načelo nije centralizacija nego funkcionalnost.

Funkcionalnost određuje koliko mnogo i koliko dobro vlast služi građanima.

To bi zaista trebao biti prvobitni uvjet za svaku političku

inicijativu.

Isti test može se primijeniti na Visoko sudsko i tužiteljsko vijeće, koje je transformirano u potpuno domaću instituciju, i na nedavno osnovani Sud BiH, koji se sada bavi borbom protiv organiziranog kriminala.

Ove institucije se bave rješavanjem problema koji većina građana BiH stalno stavlja na sami vrh lista prioriteta, tj. borbe protiv kriminala.

Carinske službe su ujedinjene, a za manje od šest tjedana doći će do uvođenja PDV-a. Ovo dvoje predstavlja praktične mjere koje imaju za cilj ostvarenje konkretnih koristi.

Ujedinjenje carinskih službi već je unaprijedilo prikupljanje prihoda ove godine, što znači više novca za javne usluge.

Uvođenje PDV-a je ogroman zadatak i on je predstavljao veliki napor za kapacitete zemalja, uključujući i moju, koje su imale sofisticiranije i bolje financirane administrativne strukture. Međutim, koristi PDV-a opravdavaju napore koji su potrebni za njegovo uspješno uvođenje. Ovaj sustav će učiniti sustav neizravnog oporezivanja u BiH pravednijim i produktivnijim i pripremit će zemlju za dalje kretanje u ključnome području europske integracije. Tijela u BiH su odabrali *najjednostavniji* sustav, jednu stopu od 17 posto, bez izuzetka. Neki su zastupali tezu da će ovo pogoditi siromašne. U stvari, ono će sigurno pogoditi one koji bi i te kako iskoristili praznine koje bi nastale uvođenjem višestruke stope ili uvođenjem sustava izuzetaka – a korupcija i utaja poreza su predugo opsjedale fiskalni sustav BiH da bi im se dozvolilo da se uvuku na mala vrata.

Zadnje što se ima reći za PDV je da će se teret poreznih obveza rasporediti ravnomjernije i pravičnije, a istovremeno će povećati prihode koje vlasti mogu trošiti na usluge građanima, uključujući najugroženije kategorije.

Hoće li to funkcionirati? Da, hoće.

Ostale ekonomske reforme, od kojih su mnoge bile teške, i od kojih su mnoge bile odlagane zbog političkog prepiranja i parlamentarne paralize, već pokazuju da funkcioniraju. Rast GDP -a ove godine iznosi 5,6 posto, što je najviši iznos na Balkanu. Inflacija miruje na 0,5 posto, i ona je najniža na Balkanu. Strana izravna ulaganja povećana su za 25 posto u 2004. godini. Izvoz je porastao za 25 posto, a industrijska proizvodnja je također porasla za oko jednu četvrtinu.

Ovo sve znači viši životni standard i više posla – što svakako nije dovoljno visok životni standard niti je to dovoljno posla – ali korelacija između reforme, s jedne strane, i opipljive koristi, s druge, je jasna. To je korelacija koja se mora održavati i jačati.

U drugim područjima pomaci se ogledaju u uspostavi jedinstvenog obavještajnog sustava, u postavljanju temelja za razvoj modernog, demokratski kontroliranog i učinkovitog policijskog sustava, u osiguravanju jedinstvene obrambene strukture i u transferu optuženika za ratni zločin u Haag.

Sve ovo, na različite načine, pojačava sigurnost građana BiH i sigurnost zemlje kao cjeline.

Ove aktivnosti pružaju korist. One funkcioniraju.

Mostar se može promatrati kao mikrokosmos ovoga svedržavnog procesa.

Koraci koji su poduzeti 2004. godine na ujedinjenju gradske administracije sada se počinju isplaćivati.

Kome?

Ljudima koji žive u Mostaru.

Kritike, naravno, dolaze sa svih strana. Neki govore kako je proces ujedinjenja bio prespor, prebrz, preskroman,

preambiciozan.

A, je li funkcionirao?

Pa, pogledajmo konkretne rezultate koji se tiču građana.

Mostar sada ima bolji sustav prikupljanja otpada, manju cijenu administracije, brži odziv hitnih službi, a infrastruktura se sustavno unaprjeđuje.

On funkcionira.

Reforme koje smo proveli u posljednjih nekoliko godina su donijele poboljšanja građanima BiH. Opseg u kojem su ove reforme doprinijele tim poboljšanjim predstavlja ključni kriterij na temelju kojega se o njima treba donijeti ocjena.

Reforme koje trenutno provodimo kako bismo BiH povelili dalje na putu ka Europi moraju se ocijeniti na isti način.

A reforme o kojima se razgovaralo na konferencijama koje su održane u cilju obilježavanja desete obljetnice potpisivanja Daytonskog sporazuma – i o kojima su u velikoj mjeri razgovarali građani BiH među sobom te mediji – se isto tako moraju podvrgnuti ovom osnovnom testu.

Hoće li te reforme funkcionirati?

Uzmite primjer Predsjedništva.

Tri člana ili jedan? Birani od strane građana ili političkih stranaka ili parlamentarne skupštine? Birani na razdoblje od osam mjeseci ili dvije godine ili četiri godine?

Do sada, pažnja se posvećivala rješavanju ovih pitanja osiguranjem optimalnog zastupanja konstitutivnih naroda BiH.

Ali pretpostavimo da uspostavimo Predsjedništvo koje ispunjava kriterije zastupanja.

Što ako ne funkcionira?

Što ako je krajnje nefunkcionalno?

Što ako je skupo, nepraktično i neučinkovito?

Bi li to bilo u službi interesa građana BiH?

Jasno da ne bi.

Pitanje promjene ustava je sada potpuno u rukama političkih predstavnika BiH. Predstavници međunarodne zajednice i dalje ostaju potpuno angažirani ali u svojstvu promatrača. Načini na koje međunarodna zajednica može olakšati ovaj proces, pružajući pomoć kada od nje to zatraže strane u BiH će bez sumnje biti pitanje kojim će se baviti moj nasljednik.

Ali ako mogu dati polaznu misao – utemeljenu na tri i pol godine iskustva na dužnosti Visokog predstavnika, te na osnovu tijesnog i aktivnog angažmana u BiH desetljeće prije toga, rekao bih da će uspjeh ili neuspjeh predstojećih ustavnih inicijativa ovisiti o tome koliko će efektivno dovesti do poboljšanja na terenu.

Političari vole s entuzijazmom govoriti o stvarima.

Građani nemaju vremena za to – a nemaju ni mnogo strpljenja za isto, i tko bi ih i mogao kriviti za to.

Njima je stalo do škola i bolnica i radnih mjesta. S punim pravom će s nevjericom i nezadovoljstvom gledati na svaki razgovor o promjeni ustava koji nije jasno i neposredno u funkciji osiguranja nužno potrebnih poboljšanja životnog standarda u BiH.

Hoće li funkcionirati?

Ovo mora biti osnovni test kroz koji moraju proći svi ustavni prijedlozi.

Jugoistočna Europa

Naglasio sam vezu između reformi i poboljšanja.

Ove dvije stvari idu zajedno – ili barem trebaju ići zajedno.

Reforme su jedino korisne ukoliko donose poboljšanja, a moguće su tijekom duljeg razdoblja samo ako imaju potporu građana koja se stvara poboljšanjima koje su te reforme donijele.

Isto tako, reforme se mogu uvesti i provesti lakše ukoliko se to radi u regionalnom kontekstu.

Od prošlog tjedna, otpočinjanjem pregovora o stabilizaciji i pridruživanju između BiH i Europske unije, cijela regija, bez izuzetka, je na istom putu – ka punoj integraciji u Europu.

Ovo znači da BiH može učiti iz iskustva gospodarstava susjednih zemalja.

Ovo također znači – a i Pakt stabilnosti, naročito u slučajevima gdje je promovirao regionalnu slobodnu trgovinu, je to pokazao – da postoje važne regionalne sinergije koje podupiru reformu.

Srbija i Crna Gora i Hrvatska su uključene u proces europskih integracija. Njihov uspjeh će se ustvrditi na temelju njihove dobrosusjedske potpore BiH, a napredak BiH će uveliko biti potpomognut suradnjom koja se sada razvija i unaprijeđuje između nje i njezinih najbližih susjeda.

Ovo nosi prednosti za sve.

Zemlje jugoistočne Europe mogu zajedno ostati siromašne, ili mogu zajedno postati bogate. Njihove su sudbine međusobno povezane.

Ja ne znam nikoga tko želi ostati siromašan.

A da bi postali bogati, moraju provesti reforme koje će ojačati tržišnu ekonomiju – reforme koje će na pitanje “hoće li funkcionirati” odgovoriti sa “da, hoće, da, može, da,

mora".

Hvala vam.